

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ПРАВА

УДК 340.13

DOI: 10.31359/1993-0909-2023-30-4-15

Ігор Федорович Корж

*Науковий центр електронного парламенту та правової інформації
Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України»
Київ, Україна*

Павло Петрович Богуцький

*Наукова лабораторія регіональної безпеки та військового права,
Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України»
Київ, Україна*

Володимир Григорович Пилипчук

*Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України»
Київ, Україна*

ПРАВОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ І ЗМІСТ

Анотація. Проблема забезпечення правової безпеки є актуальною для сучасного розвитку України в умовах перехідного стану національної правової системи, упровадження системних правових реформ на шляху до європейської інтеграції. Актуальність наукового вирішення цієї проблеми пояснюється відсутністю конвенційних поглядів у юридичній науці стосовно поняття та змісту правової безпеки, визначеності гносеологічних, онтологічних основ та впровадження наукових висновків, рекомендацій у правову практику. Метою дослідження є розкриття ознак, змісту правової безпеки, феноменологічних особливостей та можливості ефективного впливу правової безпеки на забезпечення національної безпеки України в умовах глобальних трансформацій, перманентних гібридних загроз для існування української держави і національної правової системи. Для досягнення мети дослідження використано загальні та спеціальні наукові методи: діалектичний, формально-логічний, емпіричний, герменевтичний, порівняльно-аналітичний, методи правового прогнозування і правового моделювання тощо. Використання феноменологічного підходу дозволило розглянути правову безпеку в контексті розуміння права як соціального явища з визначенням його сутнісних ознак, цінностей, серед яких вирізняється цінність безпеки життєдіяльності людини, існування та розвитку суспільства й держави. Важливим у цьому процесі є акцентування уваги на тому, що право, як цілісна система, має іманентні властивості істинності, стабільності, передбачуваності, відповідності морально-етичним нормам, культурі суспільства. Світоглядним виміром права, де виявляється його сутність, є ідея права – справедливість, свобода, рівність,

правопевність. Ідея права реалізується у правовій реальності та потребує відповідного захисту, що забезпечує правова безпека. Відтак правова безпека має дихотомічну природу – забезпечує реалізацію сутності права у правовій реальності, впроваджує ідею права в соціальну практику, усуває дефекти правосвідомості, правової культури та водночас формує механізми захисту національної правової системи від впливу соціальних чинників і явищ, які утворюють загрози функціонуванню правової системи, призводять до руйнування її складових, соціальної, культурної, морально-етичної основ. Правова безпека в такому сенсі розглядається як складова системи забезпечення національної безпеки, як результат дії права національної безпеки, що має особливу актуальність в умовах глобальних трансформацій світового правопорядку.

Ключові слова: національна правова система, ідея права, верховенство права, право національної безпеки, правовий нігілізм, правова безпека.

Igor F. Korzh

*Research Center for Electronic Parliament and Legal Information
State Scientific Institution «Institute of Information, Security and Law
National Academy of Legal Sciences of Ukraine “
Kyiv, Ukraine*

Pavlo P. Bohutskyi

*Scientific Laboratory of Regional Security and Military Law
State Scientific Institution «Institute of Information, Security and Law of the
National Academy of Legal Sciences of Ukraine»
Kyiv, Ukraine*

Volodymyr G. Pylypchuk

*State Scientific Institution «Institute of Information, Security and Law
of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine»
Kyiv, Ukraine*

LEGAL SECURITY OF UKRAINE: CONCEPT AND CONTENT

Abstract. *The problem of ensuring legal security is relevant for the current development of Ukraine in a transitional state of the national legal system, the introduction of systemic legal reforms on the path to European integration. The urgency of the scientific solution to this problem is explained by the lack of conventional views in legal science on the concept and content of legal security, the definition of epistemological, ontological bases and the introduction of scientific conclusions, recommendations in legal practice. The aim of the study is to reveal the signs, content of legal security, phenomenological features and the possibility of effective influence of legal security on national security of Ukraine in globalization, permanent hybrid threats to the existence of the Ukrainian state, national legal system. To achieve the goal of the study, both general and special scientific methods were used: dialectical, formal-logical, empirical, hermeneutic, comparative-analytical, methods of legal forecasting and legal modeling, etc. The*

use of phenomenological approach allowed to consider legal security in the context of understanding law as a social phenomenon with the definition of its essential features, values, including the value of security of human life, existence and development of society and the state. It is important in this process to emphasize that law, as a whole system, has the inherent properties of truth, stability, parity, predictability, compliance with moral and ethical rules, culture of society. The ideological dimension of law, where its essence is revealed, is the idea of law – justice, freedom, equality, legal certainty. The idea of law is realized in legal reality and needs appropriate protection, which provides legal security. Legal security has a dichotomous nature – ensures the implementation of the essence of law in legal reality, introduces the idea of law into social practice, eliminates defects of legal consciousness, legal culture and at the same time forms mechanisms to protect the national legal system from social factors and phenomena that threaten the legal system, lead to the destruction of its components, social, cultural, moral and ethical bases. Legal security in this case is considered as a type of national security, as a result of national security law, which is especially relevant in the context of global transformations of the world order.

Keywords: *national legal system, idea of law, rule of law, national security law, legal nihilism, security law.*

ВСТУП

Сучасний стан світового порядку характеризується динамічним розвитком та різнобічними політичними, економічними, інформаційними, воєнними, правовими змінами, що відбуваються в умовах глобальних трансформацій. Указані процеси стають причиною численних соціальних і міжнародних конфліктів, вирішення яких передусім передбачає захист загальнолюдських цінностей, прав, свобод та безпеки людини [1]. Поляризація соціальних акторів у процесах глобалізації вимагає посилення ролі та значення права як єдиного універсального інструменту захисту прав і свобод людини, у тому числі – у взаємовідносинах з державою та інститутами суспільства, які претендують на суб'єктність у таких процесах і реально впливають на стан вирішення наявних соціальних конфліктів. Стає очевидним, що світовий порядок отримав абсолютно нові риси, за яких держава якщо і не залишає позиції основного гравця щодо забезпечення прав людини і основоположних свобод, але і не може претендувати на одноосібне вирішення цих завдань [2]. Держава все більше стає залежною від легітимності своєї інституційно-функціональної діяльності, яку отримує від права [3, с.7–9].

Універсальність права визначається його сутністю та ідеєю, що знаходить своє подальше відображення у змісті права та його реалізації (правотворчості, виконанні правових приписів, правозастосуванні), утворюючи особливий стан безпеки, вкрай важливий для людини, соціальних груп, суспільства і держави.

Феномен права з погляду пошуку його універсальної природи, надає можливість розкрити сенс права, визначити його об'єктивні ознаки, незалежні від суб'єктивного сприйняття та від емпіричних основ у правовій реальності. Правова реальність, як світ права [4] стає багато в чому залежною від реалізації ідеї права, де відхилення від сутнісних ознак права утворює простір, що заповнюється ва-

дами і порушеннями права, які в теорії та філософії права отримали назву «неправо». Цей термін розглядається як складна узагальнююча категорія для позначення сукупності явищ суспільного життя, що протистоять об'єктивному праву та виявляє себе у:

- *правопорушеннях, невиконанні обов'язків та зобов'язань;*
- *свавіллі приватних осіб і держави;*
- *формуванні недемократичних політичних режимів (авторитаризму, тоталітаризму, фашизму);*
- *виникненні неправових станів (безпорядків, масових заворушень, анархії);*
- *ухваленні неправових законодавчих актів;*
- *прийнятті неправосудних рішень тощо.*

Саме на запобігання, виявлення, припинення чи нейтралізацію вказаних та інших негативних суспільних явищ, як видається, має спрямовуватися функціонування інституту *правової безпеки*, як складової системи забезпечення національної безпеки.

Відтак сформована на основі ідеї права правова реальність утворює поряд з іншими чинниками стан життєдіяльності людини, суспільства і держави, який визначається поняттям правової безпеки та характеризується внутрішньою стабільністю, надійністю, передбачуваністю права, відповідністю образу права його реальному змісту та реалізації в системі соціальних і стратегічних комунікацій.

Такий підхід до поняття правової безпеки охоплює значний за обсягом у його гносеологічному й онтологічному значеннях зріз права, який проходить у напрямі від світоглядного розуміння ідеї права до фактичних умов та обставин дії права.

Мета дослідження полягає в розкритті ознак, змісту й особливостей правової безпеки та визначенні можливості її ефективного впливу на забезпечення національної безпеки України та функціонування національної правової системи в контексті глобальних трансформацій, реальних і потенційних викликів та загроз безпеці людини, суспільства і держави.

Національна правова система, як певна модель правової організації суспільства [5, с. 31–33] підтримує соціальні комунікації у відповідній правовій формі, залежить від конкретних культурно-історичних умов, що склалися в суспільстві впродовж значного періоду часу та є актуальними, а також – від обумовлених ними нормативно-правової, інституційної, організаційної, ідеологічної складових. Зрозуміло, що право у його реальному соціальному існуванні, тобто правова реальність завжди має національні організаційні, інституційні характеристики, які є визначальними для національних правових систем та утворюють їхню структуру.

Надійність, стабільність, передбачуваність права, як виразники його ідеї, є водночас ознаками правової безпеки, що знаходить своє втілення в національній правовій системі. Натомість національна правова система в єдності та цілісності

своїх складових потребує захисту від негативних чинників, тобто від загроз, які мають зовнішнє й внутрішнє походження. У такому разі національна правова система відображає важливі національні інтереси та постає об'єктом, стан захищеності якого забезпечує правова безпека.

Дихотомічна природа правової безпеки вимагає системного бачення шляхів та способів вирішення проблеми захищеності української національної правової системи та реалізації ідеї права, в якій украї важливими є ознаки стабільності, надійності та передбачуваності, що характеризують правопевність і правову безпеку.

Дослідження правової безпеки представлені поодинокими філософськими та науковими розробками, які були започатковані ще в 1932 році видатним німецьким філософом права Г. Радбрухом. У сучасній філософії і теорії права важливими для фундаментальних досліджень цієї проблеми є роботи С. Максимова, М. Козюбри, С. Головатого, П. Вестермана, що стосуються верховенства права в контексті забезпечення національної безпеки, а також філософське розуміння сутності права, запропоноване В. Нерсесянцом. Окремі аспекти змісту правової безпеки розкриті в працях зарубіжних науковців Б. Черневої, Е. Майнеса, Я. Поттшеш. Проблема конституційної безпеки у взаємозв'язку з правовою безпекою досліджена А. Єзеровим. Особливості правової безпеки як складової національної безпеки та проблема правової безпеки людини знайшли своє відображення у працях О. Дзьобаня, П. Добродумова, П. Богущького, І. Коржа, В. Пилипчука, А. Лободи, М. Панова та інших учених.

Водночас актуальним є комплексне дослідження правової безпеки як єдності сутнісних ознак права, ідеї права й стану забезпечення безпеки національної правової системи. Результатом такого дослідження є розкриття ознак та змісту правової безпеки, визначення реальних і потенційних викликів та загроз правовій безпеці людини, суспільства і держави, а також опрацювання системи заходів щодо їх запобігання, виявлення і припинення з метою захисту національних інтересів України.

1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

У своїй роботі «Філософія права» Г. Радбрух, розглядаючи право як культурну цінність, зазначив, що право відповідно до свого смислу має служити ідеї права, яка полягає у вимогах справедливості, доцільності та правопевності (надійності, стабільності, істинності). Правопевність німецький філософ і теоретик права пов'язував із позитивністю права, підпорядкованій вимогам справедливості та рівності, що забезпечує правопорядок і мир [6, с. 86–87]. Г. Радбрух зробив висновок про те, що між трьома елементами ідеї права (справедливістю, доцільністю та правопевністю) існує протиріччя, однак антиномії ідеї права вирішуються за рахунок її цілісності, єдності всіх елементів, незважаючи на те, що в період різних епох пріоритет мали ті чи інші елементи ідеї права, зокрема у поліцейській

державі переважав принцип доцільності, який відсторонював від правосуддя справедливість і правову стабільність; епоха природного права зміст і дію права вбачала виключно у справедливості; епоха юридичного позитивізму зосереджувалася на позитивізмі та стабільності права, що унеможливило розвиток інших поглядів на право та ідею права [6, с. 90–91]. Однобічний погляд на право та ідею права, на думку Г. Радбруха, свідчить про існуюче протиріччя, яке полягає у багатомірному характері ідеї права, однак відповідь щодо вирішення зазначеного протиріччя не є предметом філософії права [6, с. 91].

Для юридичної науки світоглядна позиція Г. Радбруха щодо правової певності, як складової ідеї права має виняткове значення – правопорядок і мир забезпечуються правом через реалізацію ідеї права, де поєднуються справедливість, доцільність та правопевність, стабільність, надійність, а звідси – правова безпека.

У подальших філософських і наукових розробках проблем правової безпеки, учені зверталися до концептуальних ідей Густава Радбруха, розвиваючи окремі з них на основі відповідних гносеологічних та онтологічних позицій.

Так, у праці «Справедливість і правова безпека» мексиканський філософ права Е. Майнес зосередив увагу на тому, що правова безпека поряд зі справедливістю є однією з фундаментальних цінностей права, а справедливість, як вища цінність правової сфери, є вимогою права у його історичних координатах [7].

Достатньо аргументованою стосовно соціальної природи правової безпеки є позиція болгарської вченої Б. Черневої. У науковій праці «Правова безпека як принцип законотворчості» [8] вона зазначає, що правова безпека – це філософська концепція сучасного мислення та водночас принцип, який виконує специфічну нормативну функцію – обґрунтовує та розробляє ефективне законодавство. Б. Чернева виокремлює соціальний аспект правової безпеки, звертає увагу на неодмінний зв'язок правової безпеки і прав людини, вбачає у безпеці принцип прав людини та зазначає, що правова безпека є також принципом, який породжує системність і стабільність правового порядку та гарантію прав людини – в сенсі людської та соціальної безпеки – через законотворчість і справедливість.

Відома польська дослідниця Я. Потшеш у своїй роботі «Юридична безпека – синтетична презентація» [9] підкреслила наукову і філософську цінність категорії «правова безпека» у контексті пошуку природи права та його цінності для людини, де особливе значення має ставлення людини до позитивного й природного права. Адже правова безпека, на думку Я. Потшеш, є метою позитивного права та виправдовує його існування. Водночас претензія на правову безпеку впливає з природного права й обґрунтовується необхідністю забезпечити мирне співіснування в суспільстві та відповідний розвиток, що відбувається в межах правової системи. Варто зауважити, що звертаючись до засобів реалізації правової безпеки, вчена наголошує на правовій визначеності та розглядає її як один із найважливіших таких засобів.

Дещо іншим є підхід до визначення правової безпеки українськими вченими. Так, О. Данильян, О. Дзьобань та М. Панов у структурі національної безпеки виокремили правову безпеку й зазначили необхідність філософського та наукового вирішення цієї проблеми в контексті суспільної безпеки. При цьому в характеристиці правової безпеки, на їх думку, визначальним є те, що вона виступає головним і фундаментальним принципом побудови правової системи, галузей права та їх інститутів з точки зору забезпечення безпечного функціонування і розвитку суспільних відносин. Супровідним принципом, додержання якого є необхідним, розглядається вимога щодо здійснення прав і свобод людини без порушення прав і свобод інших осіб, а тому має бути оптимальний баланс між захистом демократичних інститутів, загальних інтересів та захистом прав і свобод особистості [10, с. 227–228].

Правову безпеку, як складову національної безпеки, розглядає П. Добродумов. Науковець, зокрема, зазначав, що постановка питання про правову безпеку має два аспекти: перший з них полягає в забезпеченні захищеності самої правової системи і спрямований на її вдосконалення та подальший розвиток, а інший – у тому, що в рамках правової системи шляхом правового регулювання суспільних відносин здійснюються заходи безпеки в різних сферах: економічній, екологічній, воєнній тощо [11, с. 178].

Інший український дослідник А. Лобода зосередив увагу на правовій безпеці особи, розуміючи її як стан правової захищеності в безпекових правовідносинах інтересів людини і громадянина від реальних та потенційних загроз у будь-якій сфері національної безпеки, за якого забезпечується реалізація її інтересів, гармонійний розвиток і баланс з інтересами інших об'єктів національної безпеки [12, с. 12].

Звернення до концептуальних засад правової безпеки дозволило встановити зв'язок правової безпеки з правовою системою, визначити правову безпеку як стан правової системи, який завдяки ефективній правотворчості та дієвому застосуванню правових норм у державі, спроможний здійснити реалізацію та захист життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, утворюючи при цьому належні умови для подальшого їх розвитку [13, с. 64].

У сучасних наукових розробках з питань права національної безпеки зосереджено увагу на тій обставині, що правова безпека має декілька аспектів, а узагальнююче поняття, яке відповідатиме змісту цього феномена й матиме прикладне значення, полягає в розумінні правової безпеки як результату дії права національної безпеки, що має наслідком стан захищеності національної правової системи (усіх її складових – нормативної, інституційної, організаційної та ідеологічної) від реальних і потенційних загроз, що посилюються в умовах глобалізації та кризи світового правопорядку [14, с. 250].

2. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Для досягнення мети дослідження використано матеріали, які стосуються реалізації ідеї права та його сутності в змісті права і правовій реальності, а також

фактологічні відомості про реальний стан захищеності національної правової системи, її нормативно-правової, інституційної, ідеологічної складових від сучасних викликів і загроз. Це дало можливість, зокрема, зосередити увагу на важливості підтримання й розвитку правової культури, протидії вадам і деформації правосвідомості, правової культури, подоланні правового нігілізму.

Відтак емпіричною основою дослідження є суспільні відносини та соціальні комунікації, що об'єктивно підтверджують реалізацію ідеї права. Такі відносини та комунікації мають виключно стратегічне значення – забезпечують виявлення ідеї права, його сутності в правовій реальності та у світі права. На цьому етапі дослідження за результатами аналізу й синтезу виокремлено ті відносини та комунікації, вибіркоче значення яких відповідає потребам національної безпеки та сприяє забезпеченню правової безпеки на основі узгодженості з ідеєю права. Емпіричний матеріал завдяки такому методу дослідження формується також за рахунок інформації про реальний стан правової безпеки, як реалізації ідеї права, та водночас – як забезпечення однієї зі складових національної безпеки. За цих обставин емпіричного значення набуває безпосередньо діяльність щодо забезпечення правової безпеки, формування певного комплексу заходів, пропозицій та рекомендацій, які дозволяють досягти стану правової безпеки.

Феноменологічний підхід вимагає розглядати правову безпеку як об'єктивне правове явище, що в певній мірі залежить від суб'єктивного ставлення до стабільності, передбачуваності права та до способів і засобів, які у своїй єдності здатні забезпечити захист правової системи, її нормативної, організаційної, інституційної, ідеологічної складових від реальних і потенційних загроз. Застосування такого наукового підходу в контексті дослідження має свою особливість – рефлексія права учасниками правовідносин, відповідних соціальних комунікацій не охоплюється феноменологічним підходом. Однак процес та наслідки відтворення права у свідомості є необхідним для дослідження, оскільки відображає об'єктивну здатність права забезпечити стан стабільності правопорядку, передбачуваності та визначеності у суспільних відносинах і соціальних комунікаціях. У цьому процесі також виявляється сутнісний та невід'ємний зв'язок правової безпеки з реалізацією принципу верховенства права.

Поряд з феноменологічним підходом, для досягнення мети дослідження є необхідним застосування системного підходу. Власне не лише право, а й ідея права містить ознаки системи, елементи якої поєднані та органічно взаємодіють, реалізуючись у правовій реальності. Результатом втілення у правовій реальності ідеї права, окрім іншого, є правова безпека. Водночас правова безпека, як стан та діяльність щодо забезпечення безпеки національної правової системи, має системний характер з численними функціональними зв'язками нормативного, інституційного й організаційного походження.

Натомість діалектичний метод дослідження орієнтує на визначення всіх чинників, які формують загрози для правової безпеки не лише в межах національної

правової системи, а й в умовах її взаємодії з міжнародним правом, та пропонує відповідні заходи щодо протидії таким загрозам, синхронізації поглядів і дій стосовно забезпечення національної безпеки. Діалектичний метод дослідження дозволив простежити розвиток наукових поглядів щодо правової безпеки через вирішення суперечностей, які присутні у складових ідеї права та їх реалізації у правовій реальності.

Формально-логічний метод дослідження використано з тим, щоб визначитися зі змістом правової безпеки, її поняттям, а також з логічними зв'язками, що містить правова система, та можливостями впливу на стан підтримання цих зв'язків в умовах ефективного вирішення завдань забезпечення правової безпеки.

Розуміння правової безпеки як складного правового явища, інтерпретація в юридичній науці та практиці поняття і сутнісних ознак правової безпеки забезпечує застосування герменевтичного методу дослідження.

Важливе значення для дослідження особливостей змістовної характеристики та динамічних ознак правової безпеки в різних правових системах сучасності має застосування порівняльно-аналітичного методу, можливості якого для вирішення цього завдання є по суті незамінними. Порівняльно-аналітичний метод дослідження дозволяє здійснити об'єктивну оцінку реалізації ідеї права стосовно стабільності, передбачуваності, визначеності права в українських реаліях та правового потенціалу, який містить правова безпека з огляду на реальний стан її забезпечення в інших державах, зокрема, у країнах з розвинутою правовою системою, де цінності справедливості, рівності та свободи, що характеризують сутність права мають надійний правовий та інституційний захист.

Методи правового прогнозування та правового моделювання забезпечують виявлення реальних і потенційних викликів та загроз правовій безпеці, ефективність правових й інституційних засобів протидії цим загрозам, досягнення стану безпеки національної правової системи та стану захищеності прав і свобод людини, законних інтересів суспільства і держави.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Аналіз феномену правової безпеки свідчить про залежність її сутнісних ознак від ідеї права. Ідея права формує ідеальний вимір права, на чому наголошує Р. Алексі, звертаючи увагу на зв'язок права й моралі, що обумовлює правильність права у його ідеальному вимірі, тобто – його відповідність справедливості [15].

Пошуки ідеї права Д. Ллойдом у світоглядному розумінні та в онтологічному значенні привели його до висновку, що ідея права завжди асоціюється з ідеєю справедливості, а якщо погодитися з тим, що це й є вищим принципом, до реалізації якого прагне право, то незважаючи на вищі цінності в різних суспільствах з їх протиріччями та невизначеністю, можна зрозуміти що метою права є втілення справедливості, оскільки без справедливості право є глузуванням і навіть повним запереченням самого себе [16, с. 132–133].

З цього приводу С. Летвін зазначає, що ідея права була в центрі західної цивілізації з моменту її зародження в Стародавній Греції та все, що ми вважаємо відмінним у нашій цивілізації, перш за все її геніальність підтримувати мирне суспільне життя, що залишає місце для дивовижної різноманітності думок і дій, пов'язане з ідеєю права [17].

Відтак ми звертаємося до розуміння ідеї права Г. Радбрухом – ідеєю права є не лише справедливість, а й доцільність і певність (надійність, стабільність, істинність), які поєднані та відображають ідею права виключно у своїй єдності.

Ідея права відображає дійсність права в соціальному просторі та формує ознаки сутності права – головне, визначальне для права як явища, що є однаково важливим для всіх суб'єктів суспільних відносин і соціальних комунікацій, однак, насамперед, – для людини. Стосовно сутності права існують різні світоглядні позиції. Проте погодимося з висновками В. Нерсесянца про єдність у сутності права справедливості, рівності та свободи, як притаманної праву загальної рівної міри – міри свободи й справедливості, які є неможливими за межами та без рівності [18].

Загальність ознак сутності права та ідеї права, обумовлюють її об'єктивний характер – ідея права, попри ідеальну природу, не вимагає відповідної рефлексії у свідомості конкретних суб'єктів, однак, маючи аксіоматичний характер, завжди рефлексується саме в такій формі, поєднуючи всі складові та забезпечуючи певність (стабільність, надійність) для кожного суб'єкта соціальних комунікацій та кожної особистості. Тому висновок Г. Радбруха стосовно ідеї права та її складових має фундаментальне значення для правової безпеки – безпеки, що своєю сутністю право транслює людині, суспільству й державі, переконуючи в неодмінній реалізації та надійному захисті їх прав, свобод і законних інтересів.

Правопевність (або *правовпевненність* – авт.), яку містить ідея права, має найбільш міцні змістовні зв'язки з нормами закону, що свідчить про трансформацію ідеального виміру права в його реальний вимір. І тут виникає протиріччя, яке вирішується у правовій формулі – крайня несправедливість закону не є правом. Указана формула дістала назву «формули Радбруха» [19] і має важливе значення для розуміння відмінності між правом і законом – закон, де не реалізована ідея права, може вважатися правовим або ж правом лише до межі крайньої несправедливості, а за цією межею йдеться вже не про право, а про неправу чи свавілля, яке немає нічого спільного з правом. За цих обставин можемо стверджувати, що сутність права виявляється, насамперед, у справедливості, яку й прийнято ототожнювати з ідеєю права, проте інші складові ідеї права, до яких відносять доцільність, певність (Г. Радбурх), або ж свободу і рівність (В. Нерсесянец), як властивості сутності права, залишаються важливими й такими, що з усією повнотою розкривають зміст ідеї права, утворюють необхідні та достатні умови для переходу ідеального виміру права в реальний.

Водночас правопевність (стабільність, надійність) як складова ідеї права є залежною від справедливості, що дає підстави для висновку про необхідність мо-

рального обґрунтування права. Справедливість, перебуваючи у центрі етичного виміру права, забезпечує необхідний зв'язок між мораллю і правом. Саме такий зв'язок затверджує ті чи інші публічно прийняті норми і правила поведінки, а також суб'єктивні права, відповідні юридичні обов'язки як такі, що відповідають сутності права, є правовими та загальнообов'язковими.

Правова реальність без реалізації ідеї права втрачає сутнісні ознаки та наповнюється нормами й нормативами, які не є правом. Тут стають важливими не лише порядок прийняття, публічна форма тієї чи іншої сукупності нормативних приписів, якими найчастіше є законодавчі акти, а й виконання й застосування прийнятих норм, що відноситься до визначеної в національній правовій системі інституційної діяльності.

Правотворчість і правозастосування напряму залежать від реалізації ідеї права у правовій реальності. Правопевність поєднана зі справедливістю та обґрунтована доцільністю (необхідністю для конкретного суспільства й людини в конкретних темпоральних умовах), утворюють стан, який можливо визначити правовою безпекою. Позиція стосовно ототожнення правопевності – складової, за висновком Г. Радбурха, ідеї права та правової безпеки підлягає науковій верифікації. Правопевність, як зазначалося пов'язується зі стабільністю, надійністю, передбачуваністю та визначеністю права. Слід погодитися, що вказані властивості права можуть бути реалізованими, насамперед, у законодавчих актах або судових рішеннях, які є відповідними формами існування права. Правова безпека як стан, який характеризує захищеність правової реальності від будь-яких загроз, що існують або мають тенденцію до існування в тій чи іншій сфері за своїм значенням охоплює всі названі ознаки правової певності. Однак зміст правової безпеки є більш широким, ніж зміст правової певності, оскільки правова безпека вимагає застосування тих чи інших правових засобів, вчинення конкретних дій для досягнення зазначеного стану, що закономірно є результатом динаміки права, онтологія якої обумовлює звернення до правової інституційної діяльності.

Переконливими постають аргументи стосовно того, що без реалізації ідеї права у правовій реальності правова безпека стає недосяжною. Іншими словами – фундаментальне значення для правової безпеки має ідея права, виявлення сутності права в правових явищах та правовій реальності. Адже без реалізації ідеї права не може здійснитися право, а правові явища, передусім закони та судові рішення, втрачають своє значення, оскільки перестають бути правовими, переходять у неправову сферу та набувають за певних обставин критичних його ознак – свавілля.

Отже реалізація ідеї права у правовій реальності забезпечує відповідність права його сутності, що унеможливує порушення цілісності системи права. За цих обставин право не втрачає властивостей, системних ознак і здатності виконати своє призначення – бути загальною мірою справедливості, рівності та свободи.

Реалізація ідеї права в правовій реальності має об'єктивний характер, однак потребує відповідної рефлексії від тих суб'єктів соціальної комунікації, котрі здійснюють вплив на цей складний процес, тобто на процес правотворчості та правозастосування, – йдеться, насамперед, про формування й ефективність юридичної еліти, на чому акцентував увагу, зокрема, Ю. Оборотов [20, с. 219–221].

Меншою мірою реалізація ідеї права у правовій реальності залежить від загальних суб'єктів права під час реалізації ними прав, свобод, законних інтересів та виконання юридичних обов'язків. Проте важливість реалізації права загалом відповідно до приписів, які містять норми, правила поведінки, засновані на ідеї права, є очевидною – права і свободи мають реалізовуватися активно, а юридичні обов'язки – виконуватися добровільно, якісно та вчасно. Саме такий стан правореалізації свідчатиме про ефективність національної правової системи.

Необхідно відзначити важливість впливу правової безпеки на стан протидії деформаціям ідеологічної й організаційної складових національної правової системи, насамперед – деформаціям правосвідомості та правової культури. Особливого значення серед загроз національній правовій системі в сучасних умовах набуває правовий нігілізм як явище, що виникає і знаходить свій розвиток унаслідок несприйняття цінностей та ідеї права, відсутності розуміння права як універсального соціального регулятора, який забезпечує реалізацію в соціальних комунікаціях справедливості, рівності і свободи, а відтак – соціальну стабільність, передбачуваність і перспективу реалізації важливих для людини потреб. Подолання правового нігілізму, як проблема забезпечення правової безпеки, безпосередньо стосується розуміння ідеї, сутності права та його призначення всіма суб'єктами суспільних відносин і соціальних комунікацій.

Національна правова система відображає фактичний стан правової реальності, а отже дає змогу здійснити оцінку співвідношення ідеального та реального виміру права, фундаментальності реалізації ідеї права в усіх без винятку складових правової системи. Правова безпека полягає в досягненні та підтриманні стану захищеності ідеї права у національній правовій системі від дій та чинників, які перешкоджають або ж навіть унеможливають реалізацію ідеї права та всіх її складових у правовій реальності.

Водночас національні правові системи формуються під дією значної кількості чинників і факторів, серед яких визначальними є національна культура, традиції, політичні, економічні, соціальні фактори тощо. Національні правові системи знаходяться в постійній взаємодії з іншими національними правовими системами або ж з їхніми окремими складовими, що представлені, насамперед, інституційною діяльністю стосовно здійснення правотворчості й правозастосування.

Перехідний стан національної правової системи України в процесі взаємодії зі складовими інших правових систем країн світу, передусім країн-членів Європейського Союзу, вимагає особливої уваги до проблеми підтримання цілісності

системи, єдності її елементів, забезпечення достатніх можливостей для реалізації функцій та розвитку людини і громадянина, суспільства та держави, захисту національних інтересів і національної безпеки.

Варто зауважити, що світові процеси глобалізації сприяють зближенню правових систем шляхом адаптації національного законодавства та нормативно-правових актів до загальноприйнятих міжнародних стандартів [21, с. 67]. Водночас зближення національних правових систем не передбачає досягнення їхньої єдності. В основі цього процесу перебувають загальнолюдські цінності, міжнародні й європейські стандарти в галузі прав і свобод людини, що є закономірним для демократичних країн. Проте у будь-якому випадку необхідно враховувати специфічні риси правової системи, глибоко досліджувати закономірності, тенденції розвитку окремих правових сімей, національних правових систем з урахуванням національних традицій і правових порядків [22].

Взаємодія національних і міжнародної правових систем відбувається внаслідок правової конвергенції та правової акультурації під впливом ідеології глобалізації. Сучасні процеси глобальних трансформацій мають об'єктивний, однак не завжди послідовний характер, що обумовлюється різним рівнем розвитку національних правових систем, конкуренцією в утвердженні їх ідеологічної, організаційної та інституційної складових, а також станом правової безпеки.

Головна проблема полягає в тому, що вкрай складно визначити місце у глобальному світовому порядку держав, які через інституційну слабкість не мають можливості ефективно відстоювати суверенітет і власну соцієтальну автентичність з використанням внутрішніх ресурсів. Такими зазвичай є держави, які перебувають у перехідному стані формування інституційного механізму та національних правових систем, що також стосується України [14, с. 246–247].

Глобальні трансформації досить часто є непередбачуваними й породжують для окремих держав певні ризики та загрози, що провокують послаблення суверенітету, формують залежність держави від її участі в міждержавних союзах і об'єднаннях та міжнародних організаціях, від діяльності національних і міжнародних корпорацій тощо. Суттєву підтримку держави у вирішенні завдань щодо захисту національних інтересів має здійснювати право національної безпеки [23, с. 72], вирішуючи водночас надскладні завдання впливу правової конвергенції та правової акультурації на національну правову систему, забезпечення національної та правової безпеки.

Одними з найбільш небезпечних факторів, які можуть зашкодити ефективному функціонуванню та розвитку національної правової системи, створити загрози національній і правовій безпеці в різних сферах життєдіяльності людини, суспільства та держави, є запозичення і впровадження в національну правову систему правових явищ і складових правових систем, що не відповідають історичним, морально-етичним і національним традиціям, правовій культурі та правовій ідеології, що відбувається в процесі правової декультурації.

Натомість права акультурація, як процес запозичення та впровадження в національну правову систему необхідних для поступального розвитку правових явищ, заснована на взаємодії держав, які в цьому процесі є в одних випадках донором, в інших – реципієнтом. Характер взаємовідносин держав у процесі правової акультурації має важливе значення та виявляється у визначенні, досягненні спільними зусиллями мети, яка полягає в удосконаленні, приведенні у відповідність з ідеєю права нормативно-правових та інституційних складових національної правової системи, у формуванні правової практики відповідно до принципу верховенства права.

У процесах правової конвергенції, акультурації перехідний стан національної правової системи, слабкість інституційного механізму держави обумовили статус України як держави-реципієнта. За цих умов запозичення й упровадження у правову систему України тих чи інших елементів з інших національних правових систем має зосереджуватися на визначенні відповідності запозичених нормативних та інституційних правових явищ національним інтересам, які стосуються не лише стану національної правової системи, а й загалом стану соціального розвитку, потребам і цінностям, що формують національні інтереси. У вирішенні цих завдань вкрай актуальними є національні інтереси, сформовані на основі загальнолюдських цінностей, принципів і норм міжнародного права, що дає достатні підстави для їх легітимізації та синхронізації з ідеєю права. Серед найважливіших національних інтересів, що відповідають ідеї права та знаходять підтримку від права, є безпека життєдіяльності та розвиток людини, суспільства й держави, тобто національні інтереси, які визначають стан національної безпеки та її складової – правової безпеки.

Процес збагачення правової системи України позитивними запозиченнями з інших національних правових систем на шляху утвердження суверенної, демократичної, соціальної, правової держави є одним із першочергових завдань. Проте не менш важливим є завдання щодо протидії правовій експансії в її нормативному, інституційному та функціональному проявах, коли впровадження запозичень і новацій відбувається внаслідок реалізації певних сценаріїв силового тиску, внаслідок гібридних, асиметричних дій, що створює реальні загрози для розвитку національної правової системи, ускладнює або ж навіть унеможливує реалізацію ідеї права у правовій реальності. Такі загрози потребують вжиття комплексу заходів, які впроваджуються правом національної безпеки на рівні стратегічних комунікацій та дозволяють досягти стану правової безпеки.

Заслуговують на підтримку висновки, що право національної безпеки в умовах глобальних трансформацій у своєму розвитку все більше стає основою правової безпеки суспільства та держави [14, с. 249]. Проте варто звернути увагу на оцінки вчених [10, с. 226–227], що розглядаючи правову безпеку як феномен, який охоплює досить широкий спектр значень і має багатоваріантний вихід на соціальні й стратегічні комунікації в контексті забезпечення національної безпеки,

існує ризик залишити поза увагою не лише сутнісні ознаки правової безпеки як складової національної, а й зміст, який містить стан і відповідну діяльність щодо захисту національної правової системи від реальних і потенційних загроз її організаційній, ідеологічній та інституційній складовим. Тому актуальним видається висновок, що в забезпеченні правової безпеки транспарентність можливостей і здатності права національної безпеки стосовно побудови правових стратегічних комунікацій у сфері формування та функціонування правових інститутів в умовах глобальних трансформацій світового правопорядку, правової експансії й рецепції права, а також в умовах гібридних чи асиметричних посягань щодо зміни національної правової системи та її послаблення, виявляються в напрямі досягнення відповідності правової системи соціальним потребам, визначеним національними інтересами та синхронізованим з принципом верховенства права [14, с. 249].

Правова безпека передбачає впровадження принципу верховенства права в соціальні комунікації та правову реальність. Власне мовиться про реалізацію ідеї права в національній правовій системі, яка організаційно й інституційно має забезпечити належний стан правової безпеки. Верховенство права є метою для всіх соціальних акторів – людини, суспільства й держави, навіть за умов, коли держава повільно та непослідовно ставиться до впровадження правовладдя [24].

Поряд з універсальними існують національні особливості усвідомлення важливості підпорядкування праву всіх інституційних складових самої держави та підпорядкування ідеї права всіх складових національної правової системи, що виявляє закономірний зв'язок з принципом верховенства права.

Верховенство права є основою демократичного режиму, проте обов'язковою для успішної реалізації універсальних положень верховенства права залишається вимога щодо врахування особливостей національних правових систем, правової культури та інституційних особливостей. Упровадження верховенства права в соціальні комунікації передбачає подолання значних ризиків [25, с. 48–50] та потребує відповідної правової інфраструктури. Таку правову інфраструктуру – надійну й ефективну для впровадження верховенства права в національній правовій системі утворює правова безпека. Правова безпека в національній правовій системі стосується не лише правотворчості, законодавчого процесу, з чим неможливо не погодитися, а й усіх складових національної правової системи.

Правова безпека має декілька змістовних контекстів і може розглядатись як правова безпека людини, суспільства та держави. Проте кожний контекст правової безпеки свідчить про концептуальну цілісність та єдиний зміст, у якому поєднується стан захищеності національної правової системи від інституційно-функціональних та організаційних загроз з відповідною діяльністю стосовно досягнення вказаного стану. Таке розуміння правової безпеки відповідає змісту цього феномена як складової національної безпеки та результату дії права національної безпеки [14, с. 251], що має наслідком стан захищеності національної

правової системи та всіх її складових (нормативної, інституційної, організаційної й ідеологічної) від реальних і потенційних загроз, якими є негативні чинники нормативно-правового, інституційного походження, що об'єктивно супроводжують глобальні зміни світового порядку.

ВИСНОВКИ

Правова безпека є феноменом, який поєднує ідеальні ознаки права в правовій реальності з діяльністю щодо забезпечення захисту цілісності національної правової системи від реальних і потенційних викликів та загроз, які суттєво загрожуються в умовах глобальних трансформацій, зміни світового правопорядку та набувають особливої актуальності для України, правова система якої перебуває в перехідному стані.

Сутність правової безпеки виявляється у взаємодії ідеального й реального вимірів права – правової певності, як невід'ємного елемента ідеї права, утверджуючи стабільність, надійність і визначеність права, принципи справедливості, свободи та рівності, які не можуть реалізуватися в правовій реальності без забезпечення правопевності, що є основою правової безпеки.

Зміст правової безпеки має статичні ознаки, якими характеризується стан реалізації ідеї права у правовій реальності. Зміст правової безпеки, як стан захищеності національної правової системи від реальних і потенційних загроз, є одним із результатів дії права національної безпеки та відповідності його вимогам інституційної діяльності. Така інституційна діяльність здійснюється на основі принципу верховенства права та свідчить про динамічні ознаки правової безпеки.

Внаслідок порушень і деформацій ідеологічної, організаційної й інституційної складових національної правової системи, які піддаються постійному впливу нормативних та інституційних чинників у процесі правової конвергенції й акультурації, система правової безпеки України потребує ефективної діяльності щодо протидії достатньо високому рівню правового нігілізму, реальним і потенційним, зовнішнім і внутрішнім загрозам національним інтересам, національній та правовій безпеці. Негативні наслідки цих явищ для національної правової системи передусім виявляються в правотворчій і правозастосовній діяльності відповідних суб'єктів соціальних комунікацій, від чого безпосередньо залежить стан правової безпеки України.

Одним із ключових напрямів становлення ефективної системи забезпечення правової безпеки є розвиток національної юридичної спільноти, підвищення рівня правової освіти й культури, правосвідомості й юридичної відповідальності представників усіх гілок державної влади, суб'єктів системи державного управління й інститутів громадянського суспільства відповідно до потреб захисту національних інтересів і національної безпеки в усіх сферах життєдіяльності людини і громадянина, суспільства та держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Tatsiy V. Ya., Danilyan O. G. The impact of globalization processes on the legal sphere. *The Revista Amazonia Investiga*. 2019. V. 8. No 22. P. 580–586.
- [2] Michaels R. Globalization and law: Law beyond the state. *Law and society theory* / ed. R. Banakar, M. Travers. Oxford : Hart Publishing, 2013. P. 1–18. URL: http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5540&context=faculty_scholarship
- [3] Bellina S., Darbon D., Sundstøl S., Sending O. The Legitimacy of the State in Fragile Situations. *Organisation for Economic Coopération and Development DAC; development and aid committee*. 2009. P. 7–9. URL: <https://shs.hal.science/halshs-02422968/document>
- [4] Максимов С. І. Що є право? Ключові моменти концепції правової реальності. *Філософія права і загальна теорія права*. 2016. № 1–2. С. 343–351.
- [5] Лук'янов Д. Правова система як предмет порівняльно-правових досліджень: характеристика за теорією систем. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 2. С. 27–35.
- [6] Радбрух Г. Філософія права / пер. с нем. Москва : Междунар. отнош., 2004. 240 с.
- [7] Máynez E. G. Justice and Legal Security. *Philosophy and Phenomenological Research*. 1949. No 9. P. 496–503.
- [8] Cherneva V. I. Legal Security as a Principle in Lawmaking. *Globalization, the State and the Individual*. 2017. No 2. P. 23–29.
- [9] Potrzyszcz Ja. Legal security – synthetic presentation. *TekaKom. Praw. Ol Pan*. 2016. P. 140–152.
- [10] Данільян О. Г., Дзьобань О. П., Панов М. І. Національна безпека України: структура та напрямки реалізації : навч. посібн. Харків : Фоліо, 2002. 285 с.
- [11] Добродумов П. О. Правова безпека як складова національної безпеки. *Національна безпека України: стан, кризові явища та шляхи їх подолання* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 7–8 груд. 2005 р.) / редкол. : С. А. Єрохін, С. І. Пирожков, В. А. Гошовська, В. Ф. Погорілко та ін. Київ : Національна академія управління – Центр перспективних соціальних досліджень, 2005. С. 177–181.
- [12] Лобода А. М. Правова безпека особи в сучасній українській державі (теоретико-правове дослідження) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 ; Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2013. 198 с.
- [13] Корж І. Ф. Концептуальні засади правової безпеки. *Інформація і право*. 2020. № 1. С. 55–65.
- [14] Богущкий П. П. Концептуальні засади права національної безпеки України : монографія. Київ-Одеса : Фенікс, 2020. 376 с.
- [15] Alexy R. The Ideal Dimension of Law / In G. Duke, R. George (Eds.). *The Cambridge Companion to Natural Law Jurisprudence*. 2017. P. 314–341.
- [16] Ллойд Д. Идея права / пер. с англ. 3-е изд. Москва : Книгодел, 2006. 416 с.
- [17] Letwin S. Introduction: The idea of law. *In On the History of the Idea of Law*. Cambridge : Cambridge University Press, 2005. P. 1–6.
- [18] Нерсесянц В. С. Філософія права. *Проблеми філософії права*. 2004. Том II. С. 7–18.
- [19] Alexy R. A Defence of Radbruch's Formula. *In Recrafting the Rule of Law: The Limits of Legal Order* / Ed. D. Dyzenhaus. Oxford : Hart Publishing, 1999. P. 15–39.
- [20] Методологія та інноватика загальнотеоретичної юриспруденції : монографія / М. Оборотов, А. П. Овчиннікова та ін. ; за ред. Ю. М. Оборотова. Одеса : Фенікс, 2019. 420 с.

- [21] Луць Л. А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти) : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. 304 с.
- [22] Оніщенко Н. М. Розвиток національної правової системи в контексті запитів громадянського суспільства. *Science Rise: Juridical Science*. 2018. №3. С. 4–9.
- [23] Пилипчук В. Г., Богуцький П. П., Доронін І. М. Теоретичні основи та пріоритети розвитку права національної безпеки. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. Т. 28(2). С. 66–75.
- [24] Мірило верховенства права (правовладдя) національного рівня: практика України / за заг. ред. М. Козюбри, упоряд. та авт. В. Венгер, А. Заєць, Є. Зверєв, М. Козюбра, Ю. Матвєєва, О. Цельєв ; Центр дослідження проблем верховенства права та його втілення в національну практику України Національного університету «Києво-Могилянська академія». Київ, 2020. 144 с.
- [25] Максимов С. І., Сатохіна Н. І. Верховенство права і надзвичайний стан: генезис проблеми. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. Т. 28(2). С. 48–54.

REFERENCES

- [1] Tatsiy, V. Ya., & Danilyan, O. G. (2019). The impact of globalization processes on the legal sphere. *The Revista Amazonia Investiga*, 8 (22), 580–586.
- [2] Michaels, R. (2013). Globalization and Law: Law beyond the State. In R. Banakar, & M. Travers (Eds.), *Law and Social Theory* (2nd ed., p. 3). Oxford: Hart Publishing, 1–18. Retrieved from http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5540&context=faculty_scholarship.
- [3] Bellina, S., Darbon, D., Sundstøl, S., & Sending, O. (2009). The Legitimacy of the State in Fragile Situations. *Organisation for Economic Coopération and Development DAC; development and aid committee*, 7–9. Retrieved from <https://shs.hal.science/halshs-02422968/document>.
- [4] Maksimov, S. I. (2016). What is law? Key points of the concept of legal reality. *Philosophy of law and general theory of law*, 1–2, 343–351.
- [5] Lukyanov, D. (2015). Legal system as a subject of comparative legal research: characteristics of systems theory. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 2, 27–35.
- [6] Radbruch G. (2004). *Philosophy of law* / transl. with him. Moscow: Intern. Relations.
- [7] Máynez, E. G. (1949). Justice and Legal Security. *Philosophy and Phenomenological Research*, 9, 496–503.
- [8] Cherneva, B. I. (2017). Legal Security as a Principle in Lawmaking. *Globalization, the State and the Individual*, 2, 23–29.
- [9] Potrzyszcz, Ja. (2016). Legal security – synthetic presentation. *TekaKom. Praw. Ol Pan*, 140–152.
- [10] Danilyan, O. G., Dzoban, O. P., & Panov, M. I. (2002). *National security of Ukraine: structure and direct implementation*. Kharkiv: Folio.
- [11] Dobrodumov, P. O. (2005, December). Legal security as a component of national security. Materials of International. science and practice conf. «National security of Ukraine: state, crisis phenomena and ways to overcome them». Kyiv, Ukraine, 177–181.

- [13] Korzh, I. F. (2020). Conceptual bases of legal security. *Information and law*, 1, 55–65.
- [14] Bohutskyi, P. P. (2020). *Conceptual bases of the law of national security of Ukraine*. Kyiv-Odesa: Phoenix.
- [15] Alexy, R. (2017). The Ideal Dimension of Law / In G. Duke, & R. George (Eds.). *The Cambridge Companion to Natural Law Jurisprudence*, 314–341.
- [16] Lloyd, D. (2006). *The idea of law* / trans. from English. 3rd ed. Moscow: Knigodel.
- [17] Letwin S. (2005). Introduction: The idea of law. In *On the History of the Idea of Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 1–6
- [18] Nersesyants, V. S. (2004). Philosophy of Law. *Problems of philosophy of law*, II, 7–18.
- [19] Alexy, R. (1999). A Defence of Radbruch's Formula. In *Recrafting the Rule of Law: The Limits of Legal Order* / D. Dyzenhaus (Ed.). Oxford: Hart Publishing, 15–39.
- [20] Oborotov, Yu.M., Ovchinnikova, A. P., & et al. (2019). Methodology and innovation of general theoretical jurisprudence: monograph / Yu. M. Oborotova (Ed.). Odessa: Phoenix.
- [21] Luts, L. A. (2003) *European internationally gal systems and problems of integration of the legal system of Ukraine with them (theoretical aspects)*: monograph. Kiev: In-t of power and rights im. V. M. Koretsky NAS of Ukraine.
- [22] Onishchenko, N. M. (2018). The development of the national legal system in the context of requests from the community. *Science Rise: Juridical Science*, 3, 4–9.
- [23] Pylypchuk, V. G., Bogutskyi, P. P., & Doronin, I. M. (2021). Theoretical foundations and priorities of national security law. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 28(2), 66–75.
- [24] Wenger, V., Zayets, A., Zverev, E., Kozyubra, M., Matveeva, Y., & Tselev, O. (2020). *Rule of law Checklist at national level: case of Ukraine* / M. Kozyubry (Ed.); Center for the study of problems of the rule of law and its implementation in the national practice of Ukraine of the National University «Kyiv-Mohyla Academy». Kyiv.
- [25] Maksimov, S. I., & Satokhina, N. I. (2021). Rule of law and state of emergency: the genesis of the problem. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 28(2), 48–54.

Ігор Федорович Корж

Доктор юридичних наук, старший науковий співробітник

Заступник керівника Наукового центру електронного парламенту та правової інформації

Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права

Національної академії правових наук України»

01024, вул. Пилипа Орлика, 3, Київ, Україна

Ihor F. Korzh

Doctor of Law, Senior Researcher

Deputy Head of the Research Center for Electronic Parliament and Legal Information

State Scientific Institution «Institute of Information, Security and Law of the

National Academy of Legal Sciences of Ukraine»

01024, 3 Philippa Orlika Str., Kyiv, Ukraine

Павло Петрович Богуцький

Доктор юридичних наук, доцент

Завідувач Наукової лабораторії регіональної безпеки та військового права

Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права

Національної академії правових наук України»

01024, вул. Пилипа Орлика, 3, Київ, Україна

Pavlo P. Bohutskyi

Doctor of Law, Associate Professor

Head of the Scientific Laboratory of Regional Security and Military Law

State Scientific Institution «Institute of Information, Security and Law of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine»

01024, 3 Philippa Orlika Str., Kyiv, Ukraine

Володимир Григорович Пилипчук

Доктор юридичних наук, професор

Дійсний член (академік) Національної академії правових наук України

Національна академія правових наук України

61024, вул. Пушкінська, 70, Харків, Україна

Директор

Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права

Національної академії правових наук України»

01024, вул. Пилипа Орлика, 3, Київ, Україна

Volodymyr G. Pylypchuk

Doctor of Law, Professor

Academician of the National Academy of Law Sciences of Ukraine

National Academy of Legal Sciences of Ukraine

61024, 70 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine

Director of the State Scientific Institution «Institute of Information, Security and Law of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine»

01024, 3 Philippa Orlika Str., Kyiv, Ukraine

Рекомендоване цитування: Корж І. Ф., Богуцький П. П., Пилипчук В. Г. Правова безпека України: поняття і зміст. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2023. Т. 30. №4. С. 15–35.

Suggested Citation: Korzh, I. F., Bohutskyi, P. P., & Pylypchuk, V. G. (2023). Legal security of Ukraine: concept and content. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 30(4), 15–35.

Стаття надійшла / Submitted: 04/10/2023

Доопрацьовано / Revised: 03/11/2023

Схвалено до друку / Accepted: 22/12/2023